

*Іван ФРАЙТ, Степан ФІЦАК
(Дрогобич, Україна)*

РОЗВИТОК ВІДЧУТТЯ РИТМУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Початковий період навчання музики в загальноосвітній школі – це найбільш важливий і відповідальний етап, від якого залежать подальші успіхи музичного навчання. Урок музики – обов'язкова дисципліна навчального плану загальноосвітніх шкіл, яка закладає основи музичних знань, сприяє розвитку музичних здібностей, в тому числі і відчуття ритму (слухання музики, виконання, аналіз музичних творів, імпровізація, гра на найпростіших музичних інструментах та ін.).

Психологічною наукою встановлено, що дитина молодшого шкільного віку здатна сприймати і засвоювати багато нового. Даний період є сприятливим для розвитку пізнавальних психічних процесів. Від того, яким чином цей розвиток здійснюється, залежить здатність дитини до подальшого навчання. Роль ігрової діяльності дуже велика. Через гру, яка в даний період є однією з основних форм спілкування дитини зі світом, вона вчиться вчитися. У зв'язку з цим процес навчання є не таким болісним. Новий незнайомий матеріал сприймається легко і невимушено.

На сьогоднішній день є дуже багато наукових досліджень в галузі ігрової діяльності. Зокрема, в філософії, етнографії, культурології, мистецтвознавстві, психології, педагогіці. Досить ґрунтовно висвітлені проблеми ігрової діяльності в дошкільній освіті. Я. Коменський розглядав гру як природну потребу дитини рухатися, грати. Саме рух, гра, які пронизані ритмами, забезпечують дитині здоров'я. В іграх відбувається відтворення й засвоєння суспільного досвіду, оволодіння суспільними функціями, тому «дитині доводиться внутрішньо програвати не тільки свої дії, а й наслідки» [1, 136].

В основу організації діяльності з розвитку відчуття ритму може бути покладена така класифікація ігор, якої дотримуються багато психологів. Зокрема, виділяють чотири гру-

пи ігор в залежності від того, який психічний процес займає в даній грі головне місце.

До першої групи належать функціональні ігри. Вони спрямовані на розвиток дітей, який передбачає зняття фізичної напруги, засвоєння ритмічних рухів тіла, кінцівок, голови та інших частин тіла. До цієї групи належать музично-ритмічні та пластичні ігри, ритмічне фантазування.

До другої групи належать рецептивні ігри. Основним у цій групі ігор є сприйняття зовнішніх імпульсів ритму. У даному випадку активну роль в освоєнні ритмів навколишнього світу відіграють органи чуття: зір, слух, дотик. Стосовно до музичних занять в цю групу входять ігри на розвиток образно-асоціативного мислення, ігри на розвиток музичного ритму, музично-дидактичні ігри, музичні ігри-імпровізації.

Третя група складається з рольових ігор. У цих іграх дітям пропонуються різні ролі. Вони засвоюють певні образи, характери героїв, можуть виступати в якості виконавців (скрипаль, піаніст), композиторів, критиків. Сюди відносять колективні ігри, етюди, музичні сценки, сюжетні і театралізовані ігри. Вони вимагають від дітей більш самостійних і зрілих дій. У цю групу крім театралізованих ігор, входять ігри, спрямовані на розвиток фантазування, ігри-імпровізації.

Четверта група включає в себе конструктивні ігри, які спрямовані на створення чогось нового, де основна увага відводиться результату. У цих іграх дитину необхідно забезпечити конструктивним матеріалом. У цю групу можуть бути включені музично-дидактичні ігри, ігри на музичних інструментах та ін.

Існують й інші підходи до класифікації ігор. Зокрема, багатьма науковцями пропонується класифікація ігор, в основу якої покладена ініціатива, яка виходить від дітей. Відповідно, виділяють три групи таких ігор.

До першої групи належать ігри, що виникають з ініціативи самих дітей, як своєрідна практична форма роздумів дитини про навколишню дійсність. До них відносяться самодіяльні ігри – експериментування з природними об'єктами і явищами, іграшками і навколишніми предмета-

ми, і сюжетні самодіяльні ігри (сюжетно-зображальні, сюжетно-рольові, режисерські та театралізовані).

Друга група включає ігри, що виникають з ініціативи педагога (навчальні ігри). Освоївши їх, діти можуть грати в них самостійно, що сприяє збагаченню їх музичного досвіду.

Третя група складається з так званих традиційних або народних ігор, що виникли в народній культурі.

Отже, ігрова діяльність – це складне багатогранне явище. Музичні ігри нерідко розглядаються як провідна форма організації ритмічних рухів. У музичній грі дитину цікавить не тільки сам процес, а й його результат.

Проаналізувавши структуру, зміст, компоненти гри, її функції, наявні різноманітні класифікації з позицій розвитку ритму, можна стверджувати, що гра, як провідний вид діяльності молодших школярів, є невід'ємною та істотною частиною дитячого життя. Гра не може існувати без ритмічної основи. Тому однією з важливих функцій гри є розвиток відчуття ритму. Дитина опановує ритмами розумової і фізичної діяльності, починає усвідомлювати ритм психічних процесів. Граючи, дитина включається в соціальні ритми, вчиться розуміти навколишній світ і будувати його за законами ритму.

Таким чином, гра, ігровий елемент на уроках музики – це можливість такої організації навчальної праці дітей, яка не вимагаючи занадто тривалих зусиль, робить процес навчання привабливим, сприяє формуванню у молодших школярів інтересу до музики в цілому, активізації музичної діяльності, розвитку їх музичних здібностей – зокрема, відчуття ритму.

Література:

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. / [наук. ред. О. Кононко]. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.